

Vojenský újezd Libavá

Po několika letech uspořádal Vlastivědný kroužek Oderské vrchy dne 5. června 2010 opět zájezd do prostoru Vojenského újezdu Libavá. Průvodcem byl znalec prostoru pan ing. Milan Valovič, bývalý přednosta újezdního úřadu Vojenského újezdu Libavá.

Trasa zájezdu: Spálov – Potštát – Heřmánky – Čermná.

V Potštátě u hájovny nastoupil ing. M. Valovič a společně jsme se vydali do VÚ. Vojenský újezd je území dané do užívání armádě, konkrétně VÚ Libavá přešel do rukou armády v r. 1947. Na území České republiky je pět vojenských újezdů, největší je Doupovský, Libavský je druhý největší s rozlohou 323 km². Jednu třetinu tvoří střelnice, výcviková zařízení, 20 % prostoru tvoří louky, lesy a pole, tzn. že se využívá hospodářsky.

První zastávka v prostoru byla u bývalé střelnice. Protože broky padaly do vody a znečišťovaly ji, byla po dvou letech provozu zrušena. Nyní je proti proudu potoka velmi kvalitní voda, bez chemikálií, touto vodou je zásobováno město Potštát. V okolí bývalé střelnice rostou jehličnaté lesy, nejvíce jsou zastoupeny smrky a jedle. V prostoru mezi Spálovem a Jakubčovicemi rostou lesy smíšené, z listnatých stromů zde hlavně rostou buky. Směrem na Čermnou, ve středu vojenského prostoru, je naměřeno nejvíce vodních srážek, je zde vodní nádrž, v jejím okolí se nachází přírodní mokřad, voda je jímána do nádrže a může se odvádět dál. V minulých letech se v této části vojenského prostoru vyskytoval chřástal polní a tetřívka. Tetřívka ke svému životu potřebuje prostředí s nízkou trávou, sem tam nějaký strom. Musí sledovat přirozené nepřátele, např. lišku. V současné době je výskyt tetřívka ohrožen, a to proto, že trávu nikdo neseče a tetřívka nemá své přírodní prostředí. Dnes se na místě dřívějších hnízdišť rozrůstají nepřehledné křoviny. Ve vojenském prostoru žije hlavně zvěř černá a vysoká. Černá zvěř škodí v plodinách, které se v prostoru pěstují, a to jak v obilí, tak i v kukuřici. Vojenský újezd dostal certifikát, že je jedinečným revírem s jelení zvěří. Zajímavostí je, že do r. 1946 v této oblasti jeleni nežili. Nyní je zde kvalitní chov, populace jelenů se rozrůstá. Jeleni ovšem vytlačují původní srnčí zvěř. Myslivci přešli na zajímavý způsob krmení zvěře přes zimu. Ve VÚ vytvořili ohrazené areály, v nichž je zvěř uzavřena a celou zimu krmena. Na jaře jsou zvířata vypuštěna do volné přírody. Tento způsob krmení má několik výhod – žádné zvíře netrpí hladem a nejsou škody na stromech, zvěř je neokusuje. Ještě před několika lety v prostoru existovala políčka určená zvěři, zasel se obilí, nesklidilo se a zvěř měla zdroj potravy. Dnes na tuto práci nejsou lidé, proto se přešlo k výše uvedenému způsobu krmení. Jeden z takových areálů se nachází na území bývalé osady Heřmánky, dnes je zde zázemí pro rybáře.

Na našem prvním zastavení ve vojenském prostoru jsme sledovali kaskády vodních nádrží, které jsou na potoce, který teče k bývalým Heřmánkám.

HEŘMÁNKY – HERMSDORF

Jedná se o bývalou zemědělskou obec, obklopenou lesy, v severním výběžku bývalého okresu Hranice. Obcí protékal potok Velička, který vtéká do Bečvy. První zmínka o obci je z r. 1258 za vlády Přemysla Otakara II. V roce 1394 nesla obec název Heřmanice, v roce 1718 Herrnsdorf. Před koncem 14. století obec zpustla a obnovena byla v roce 1711. V roce 1938 byly Sudety, do nichž obec patřila, začleněny do Hitlerovy Třetí říše. V Československu od jeho vzniku 28. 10. 1918 žily 3 000 000 Němců. Ti se stále domáhali práv, jaká měli před vznikem republiky. V roce 1931 se 99,6% populace v pohraničních oblastech hlásilo k německé národnosti. Přesto významné posty v této oblasti zastávali Češi – byli hejtmany, úředníky, učitelé a faráři. Po euforii z připojení k Třetí říši v roce 1938 nadšení obyvatel

opadlo. Muži museli povinně rukovat, v roce 1945 museli do armády narukovat i šestnáctiletí a sedmnáctiletí chlapi. V roce 1945 po přijetí Benešových dekretů došlo k odplatě. Obyvatelé německé národnosti byli vysídleni. Přes území se přehnaly armády sovětská, maďarská, rumunská i československá. Civilní obyvatelé v této oblasti odnesli veškerou nenávist českého obyvatelstva. Lidé se řídili starověkým zákonem „oko za oko, zub za zub“. V roce 1947 byli obyvatelé vystěhováni. V roce 1949 bylo území vesnice připojeno k okresu Olomouc, demolice v obci začaly v roce 1950.

V obci stála kaple z roku 1928, dále se v obci nacházela jednotřídní škola, výuka v ní probíhala od r. 1790, po jejím zrušení byla škola v Boškově. K obci náležel i mlýn. Do roku 1923 byly Heřmánky součástí obce Boškov. V roce 1930 měla obec 25 domů a 120 obyvatel. Obcí vedla cesta, která ji spojovala s Potštátem. Další cesty vedly do 4 km vzdálených Milovan. V okolí obce stálo několik statků. K Heřmánkám patřila i osada Glasshütte (Skelná huť), která byla založena uprostřed lesů kvůli velkému výskytu křemene v daném místě a pro dostatek dřeva potřebného pro tavení skla. Huť začal v roce 1821 budovat Eugen Reich z Krásna u Valašského Meziříčí. Sklárna vyráběla různé spotřební sklo – sodovkové a pivní sklenice, sifonové lahve, lékovky, cylindry na petrolejové lampy a obrázky malované na skle. Zajímavým výrobkem bylo skleněné pečetidlo vyráběné pro potštátské měšťany. V roce 1834 bylo v huti zaměstnáno 188 sklářů. Kraj, kde se dnes nachází vojenský újezd, byl původně krajem zemědělským. Lidé zde pracovali na polích, pěstovali obilí, těžili dřevo, v lesích v milířích vyráběli dřevěné uhlí, těžili a opracovávali břidlici. Vydělávali oves a ječmen, dováželi pivo, plátno, boty a jiné potřebné zboží. Sedláci vlastnili koně a voly, své povozy půjčovali pro přepravu zboží, a tak vylepšovali svůj rozpočet. Myšlenka vybudovat železnici u nich neuspěla, obávali se o své výděvky. Ale právě kvůli nepřítomnosti železnice skončila svou činnost skelná huť. V roce 1908 byla výroba ve sklárně ukončena, protože se nevyplatila přeprava zboží a surovin z hranického nádraží potahy. V roce 1946 ve Skelné Huti bydlelo stále ještě šest rodin. Rodiny byly v r. 1947 vystěhovány do Německa a muži, kteří se po válce vraceli domů ze zajetí (někdy až po sedmi letech), zde své rodiny nenašli, museli je hledat v Německu. Německo bylo po válce velmi zničeno, lidé jen obtížně sháněli prostředky na živobytí a do této situace přicházejí další hladovějící lidé, s minimálním majetkem, vyhnanci z Československa a z Východního Pruska.

K Heřmánkám patřil i Krumpolcův mlýn na Plazském potoce, ten se u Guntramovic vlévá do Odry. Mlýn tu nebyl jediný, původně se zde nacházely tři mlýny. Dnes jsou zde pouze základy bývalých budov, zbytky mechanismů a rybník. Původně nebyl tak velký, jeho nynější podobu mu daly Vojenské lesy. Na rybníku žijí volavky a bobři. Sklárna je od rybníku vzdálená 1,5 km. Na Plazském potoce je vytvořena kaskáda nádrží, dnes jsou to chovné rybníky, původně se jednalo o požární nádrže, které vybudovali vojáci.

Další společná zastávka byla u vodní nádrže v katastru obce Čermná. Původně byla kolem obce pole, dnes tu roste les z náletových dřevin. Cestou podél toku Plazského potoka je další vodní nádrž, jedná se o vyrovnávací nádrž. Tato nádrž vznikla v 80. letech 20. století jako Vodní cvičiště Čermná.

ČERMNÁ – GROß DITTERSDORF

Původně se na území Čermné nacházela německá ves Fridrichswald, která zanikla před rokem 1324. Její pozemky byly údajně začleněny do nové obce Dytreichsdorf (1324). Obec ležela v nadmořské výšce asi 560 metrů, protékal jí horní přítok potoka -Čermenský potok (Dittersdorfsbach), který se vlévá do Plazského potoka. V 2. polovině 14. století byla Čermná lesní osada. Obecní pečeť je známa z roku 1749. Dnešní název Čermná pochází z roku 1921, dřívější názvy byly – Černá (podle barvy vody), Črné, Črné, Črný potok,

Čermná. Pozemky byly kamenito-písčitého charakteru s nedostatkem vláhy. Hodily se na pěstování lnu, tomu se zde dařilo. Chudá půda i nedostatek vláhy měly za následek těžké hospodářské a sociální poměry obyvatel. Ze 16. století pochází zmínka o kostelu sv. M. Magdaleny, v roce 1846 byl přestavěn. Vedle kostela stála nová škola, ta byla postavena v roce 1882. Vesnicí procházela silnice z Milovan do Velké Střelné. Obec měla rychtu, poštu, tři pily, lom, záložnu, čtyři hostince, pěvecký a hudební spolek. Bývalo zde řeznictví, hasičská zbrojnice, naproti stála pekárna. Ve stejném stavení se nacházel byt pro učitele. Stála zde kaplička. Uprostřed vesnice stával vedle silnice kostel, dnes z něj zbyla vysoká zarostlá kupa ruin. K vidění je zde ještě zbytek soklu ze školní zahrady, ze potokem jsou patrné ruiny fary a u bývalé školy stále stojí torzo kříže. Největšího počtu obyvatel dosáhla obec v polovině 19. století, a to 1004. V roce 1921 zde žilo 743 obyvatel, z toho 11 Čechů, v roce 1930 měla obec 137 domů a 674 obyvatel, v roce 1939 měla obec 718 obyvatel. K obci patřila kolonie, později samota Ascherwinkel (Popelný kout) původně s 18 domy, samota Bleis se třemi domy a samota Rotte. K obci patřily dva vodní mlýny Dittersdorfer a Bleismühle. Z původních dvou větrných mlýnů pracoval jeden ještě v roce 1944. Vliv na migraci obyvatel měla industrializace velkých měst. V roce 1900 žilo ve Vídni více než 70 osob z Čermné. V roce 1946 bylo německé obyvatelstvo vysídleno ze 172 domů, obec byla osídlena přistěhovalci z celé republiky a také Volyňskými Čechy, Slováky, Rumuny. V roce 1947 museli i tito lidé obec opustit. Domy zůstaly opuštěné, zájemcům byly vydány demoliční dekry a ti mnohdy k vydanému dekretu přibrali další dům a z takto získaného materiálu si postavili vlastní dům.

V okolí Čermné se nacházejí v zemi vyhloubené jámy – snad zemljanky z období sedmileté války mezi Rakouskem (Marie Terezie) a Pruskem (Friedrich II.). /Sedmiletá válka 1756 – 1763, pruský král Friedrich II. napadl Sasko a Čechy a na počátku války jeho armáda zaznamenávala jeden úspěch za druhým. V roce 1757 byli Prusové poraženi v bitvě u Kolína a museli české území vyklidit. Jedním z úspěšných vojevůdců Marie Terezie byl generál Ernst Gideon Laudon (1717 – 1790 Nový Jičín). Z jeho jména pochází zvolání či kletba himmellaudon – německy: Himmel Laudon, tj. Nebesa, Laudon!, kterou údajně volali vyděšení Prusové/. V Čermné se nacházel polní lazaret. Mnoho vojáků, kteří zde zemřeli, byli v okolí Čermné pochováni. Snad proto stával v Čermné velký kříž mezi lipami, možná stál na místě hromadného hrobu.

Dalším našim zastavením byl hřbitov v Čermné. Hřbitov stojí na kopci, děti, které zde bydlely, na kopci lyžovaly, sáňkovaly a klouzaly se k velké nelibosti místního faráře. Na území někdejší obce, nedaleko hřbitova, postavili němečtí rodáci pomník ve tvaru kříže. Jedná se o kopii centrálního hřbitovního kříže. Kolem pomníku jsou nově vysazení lípy. Cesta, kterou se dostanete k pomníku, byla vybudovaná v roce 1983 pro potřeby vojsk Varšavské smlouvy. Na pomníku je vytesán tento nápis:

Čermná byla založena 1334 a měla před zánikem 805 obyvatel. Žili ve 172 domech. Celkově přináleželo k obci 1431 ha pozemků. V roce 1946 byli obyvatelé v sedmi transportech vysídleni do SNR. Tento pomník byl v roce 1993 postaven jako vzpomínka na naši starou vlast rodinou Willhelma Kellnera z Grünbergu v Hesensku.

Na Vodním cvičišti Čermná jsme posvětili, někteří z nás si opekli klobásku, prohlédli jsme si plochu, po které jezdí tanky, opatrně jsme nahlédli do rozpadlé pozorovatelny a vydali jsme se k poslednímu našemu zastavení. Byla to bývalá dělostřelecká pozorovatelna. Z ní byl pěkný výhled na záchytné body jako Čermná, letecká střelnice, cíle pro letectvo. Střelnici byl problém vybudovat, protože střely ohrožovaly Potštát, Luboměř a Spálov. Střely při dopadu mohly ohrozit obyvatele, dále je obtěžoval hluk letadel. Z pozorovatelny byly vidět Milovany – kdysi dlouhá obec, vedla přes ni cesta do Potštátu. Kolem kvóty 601 vede cesta na Luboměř a Spálov. Z Vigartic vede cesta na Libavou, na hranici VÚ jsme viděli katastr

Budišova, při dobré viditelnosti je z pozorovatelný vidět i věž na Pradědu. Dále jsme viděli území obce Nová Ves a vrch Mastník.

Celý den nás provázelo krásné počasí, u hájovny v Potštátě jsme se rozloučili s ing. M. Valovičem a plni nových dojmů jsme se vydali na cestu domů. Panu Valovičovi děkujeme za den plný poznání a těšíme se na další společnou výpravu.

Ing. Milan Valovič, Mgr. Jarmila Mazáčová